

Andrzej K. Olszewski

"Architektura XIX i XX w." - sesja w Katowicach

Ochrona Zabytków 29/3 (114), 235-236

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

oraz miłośnicy sztuki. Prof. dr hab. A. Ryszkiewicz mówił na temat *Mecenatu artystycznego Stanisława Augusta Poniatowskiego*, natomiast prof. dr hab. J. Białostocki wygłosił referat pt. *Stare i nowe w historii sztuki*. Obaj profesorowie wystąpienie swoje poprzedzili przypomnieniem początków istnienia w Gdańsku oddziału Stowarzyszenia Historyków Sztuki, powołanego przez Zarząd Główny przed 20 laty, którego pierwszym prezesem była kustosz Muzeum Narodowego w Gdańsku mgr H. Gosieniecka. Dnia 9.XII. Miejski Konserwator Zabytków — mgr R. Chomicz, w Domu Społecznym na Przymorzu przedstawił osobom zainteresowanym ochroną dóbr kultury współczesne problemy konserwatorskie Gdańska. Po dyskusji odbyła się projekcja filmów nawiązujących do omówionego tematu.

Następnego dnia w siedzibie Zarządu Okręgu PTTK Miejski Konserwator Zabytków z powyższym problemem zapoznał społecznych opiekunów zabytków.

Dużym zainteresowaniem mieszkańców Trójmiasta cieszył się wykład doc. dra hab. inż. arch. J. Stankiewicza na temat *Sopot — problemy ochrony środowiska kulturowego*, wygłoszony 13.XII.1975 w BWA w Sopocie.

W ramach Gdańskich Dni w Białej Sali Ratusza Głównego odbył się doroczny Wojewódzki Zjazd Społecznych Opiekunów Zabytków na którym mgr Cz. Betlejewska — Wojewódzki Konserwator Zabytków,

przedstawiła najważniejsze zadania stojące przed społeczną opieką nad zabytkami w świetle potrzeb konserwatorskich na terenie województwa.

Program zjazdu wzbogacił referat doc. dra E. Rozenkranza *Najważniejsze formy urbanistyczne ośrodków miejskich Pomorza Gdańskiego*. Wybitnym działaczom PTTK wręczono honorowe odznaki Za Opiekę nad Zabytkami, dyplomy i nagrody. Odznaką 25-lecia PTTK wyróżniono, m. in., mgr Cz. Betlejewską — WKZ, mgr R. Chomicza — Miejskiego Konserwatora Zabytków oraz F. Mamuszkę — wieloletniego działacza Komisji Opieki nad Zabytkami przy ZW PTTK w Gdańsku. Złotą odznaką Za Opiekę nad Zabytkami wręczono przewodniczącemu Komisji — E. Kozłowskiemu.

W dniach 6—7.XII. Okręgowa Komisja nad Zabytkami zorganizowała sesję krajoznawczą z odczytami: dra K. Ciechanowskiego *Martyrologia Kociewia w latach 1939—1945*, oraz E. Kozłowskiego *Ochrona miejsc pamięci narodowej*. Przy współudziale Koła Przewodników przy Muzeum „Stutthof”, w nawiązaniu do tematyki sesji, odbył się objazd zabytków i miejsc pamięci narodowej Kociewia.

W dniu 8.XII Zarząd Okręgu ZPAP przygotował w swojej siedzibie — Sieni Gdańskiej, wystawę prac konserwatorskich swych członków. Eksponowano tu, m. in., wyposażenie zabytkowej sieni gdańskiej prze-

niesionej z pałacu w Klaninie, podanej obecnie pracom zabezpieczającym i konserwatorskim. Na spotkaniu, w którym wzięli udział przedstawiciele wojewódzkich i miejskich władz kulturalnych i urzędów konserwatorskich, omówiono istotne problemy dotyczące rewaloryzacji i adaptacji Wyspy Spichrzów dla potrzeb instytucji artystycznych, takich jak ZPAP, ART, Spółdzielni „Plastyka” itp.

W dniu 10.XII osoby zainteresowane konserwacją dzieł sztuki miały możliwość zwiedzenia pracowni konserwatorskich w gdańskim oddziale PP PKZ.

Okręgowa Komisja Opieki nad Zabytkami PTTK w dniu 14.XII. zorganizowała w Pałacu Opatów w Oliwie spotkanie społecznych opiekunów zabytków z pracownikami naukowymi Muzeum Narodowego w Gdańsku. Zebranych zapoznano z ekspozycją etnograficzną *Sztuka Ludowa Powiśla*, po czym nastąpiło zwiedzanie zabytków Starej Oliwy. Na zakończenie Dni Opieki nad Zabytkami, w Sali Mieszkańskiej Ratusza Starego Miasta odbył się uroczysty Gdański Wieczór Muzyczny z udziałem artysty Kazimierza Myrłaka — solisty Warszawskiej Opery Kameralnej. Poszczególnym imprezom Gdańskich Dni towarzyszyły komunikaty prasowe i telewizyjne oraz wywiady z konserwatorami i działaczami społecznymi na temat problemów ochrony dóbr kultury w Gdańsku i województwie.

Teresa Jednaszewska

„ARCHITEKTURA XIX I XX W”. — SESJA W KATOWICACH

Sesja odbyła się dnia 29 stycznia 1976 r. Jej organizatorami były: Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Miejskiego oraz Katowickie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne. Zo- stały wygłoszone następujące referaty:

Maria Nowosad (Politechnika Śląska): *Projekt przebudowy a zagadnienie ochrony struktur zabytkowych*;

Ryszard Fedorowski (Politechnika Warszawska): *Wartość zabytkowa układu przestrzennego Katowic*;

Adam Kudła (Wojewódzki Konserwator Zabytków): *Potrzeby i polityka konserwatorska*;

Krystyna Zgrzebnicka (Biuro Dokumentacji Zabytków): *O aktualnym stanie badań nad architekturą Katowic*;

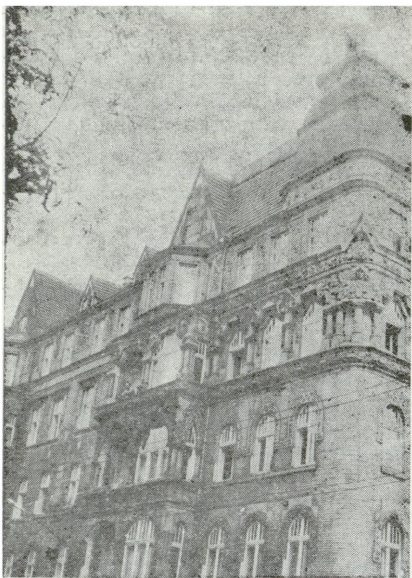
Jerzy Jaros (Uniwersytet Śląski): *Problem konserwacji zabytków przemysłowych*;

Mieczysław Król (Politechnika Śląska): *Poszukiwania koncepcji prze-*

budowy starych bloków zabudowy śródmiejskiej.

Katowicka sesja była kolejnym etapem wysiłków zmierzających do objęcia ochroną architektury dziewiętnasto- i dwudziestowiecznej. Na tle polskiej architektury z tego okresu Katowice zajmują miejsce nader ważne. Są przekrojem nie tylko kolejnych stylów przelomu stuleci, lecz wraz z innymi miastami Śląska odegrały doniosłą rolę w architekturze XX w. Wystarczy tu wymienić gmachy: teatru im. Wyspiańskiego, byłego Sejmu Śląskiego czy jeden z największych wieżowców przy ul. Zwirki i Wigury. Jak przedstawiła w swym referacie autorka studium na temat ochrony centrum miasta inż. arch. Maria Nowosad, centrum to zachowało bez większych zmian układ siatki ulic ukształtowany w XIX w. dzięki czemu jest rezerwatem względnie dobrze zachowanej architektury; wiele obiektów przy ulicach: 1

Maja, Stawowej, Wieczorka, Słowackiego i Mickiewicza — to wysokiej klasy przykłady historyzmu, eklektyzmu i secesji. Centrum Katowic winno być zachowane i to nie tylko ze względów artystycznych, lecz także — jak to wykazali i inni referenci — ekonomicznych. Jest to szczególnie aktualne w chwili, gdy w tendencjach urbanistyki światowej widać powrót do „starej” zasady przeplatania w mieście różnych funkcji. Wypowiadając się przeciwko wprowadzeniu do centrum Katowic nowych struktur, Maria Nowosad postulowała wzbogacenie jego funkcji (kultura, oświata, mieszkania) oraz eliminację ruchu kołowego (budowa obwodnicy). Inż. arch. Grzegorz Fedorowski przypomniał, że centrum Katowic było tematem konkursów w latach trzydziestych i po 1945 r. Ponadto omówił ostatnie koncepcje uwzględniające wartości zabytkowe i funkcjonalne tego centrum; rynek po-

Katowice, modernistyczna kamienica narożna przy ul. 3 Maja i Słowackiego zbudowana w 1895 r.

zostały punktem najniższym, otoczonym strukturą zabudowy wyższej. Te same problemy w oparciu

o wnikliwe rozważania teoretyczne poruszył inż. arch. Mieczysław Król. Sprzeciwił się pojęciu tzw. „zużycia moralnego” starych dzielnic i wykazał szerokie (może nawet zbyt szerokie) możliwości nasycenia ich współczesnymi funkcjami, w imię których dokonywane wyburzenia są nawet z punktu widzenia ekonomicznego nieopłacalne. Autor proponował wykorzystanie centrum na mieszkania, małe domy akademickie, małe hotele i restauracje, przedstawicielstwa handlowe itp. Konserwator Wojewódzki mgr Adam Kudła omówił problemy zachowania architektury XIX i XX w. w świetle polityki konserwatorskiej i kryteriów naukowych. Wymienił wiele przykładów niszczenia jednolitych układów urbanistycznych, np. wysokościowa zabudowa dzielnicy Giszowiec, powstałej w latach 1908—1912 jako miasto-ogród. Wskazał na niewłaściwą restaurację teatru im Wyspiańskiego. Jednocześnie stwierdził, że niektóre wyburzenia odsłoniły wartościowe elementy zabudowy.

Kwestię naukowej ewidencji architektury XIX i XX w. w województwie katowickim przedstawiła w

swym referacie mgr Krystyna Zgrzebnicka. W ciągu kilku lat zewidencjonowano w Katowicach aż 1041 obiektów, prowadząc jednocześnie prace w Bytomiu, Sosnowcu, Chorzowie i w innych miejscowościach. Tak szeroko prowadzone prace inwentaryzacyjne dostarczają materiału nie tylko konserwatorom, lecz i historykom architektury.

Wyjątkowo trudne problemy ochrony zabytków najszybciej starzejących się — zabytków techniki podjął prof. dr Jerzy Jaros. Przedstawił on różne propozycje, np. zachowywania po jednym egzemplarzu maszyn i urządzeń, budowy modeli, przechowywania przedmiotów drobniejszych w muzeach przykładowych itp. Najlepszym rozwiązaniem byłyby jego zdaniem muzea powoływane przez poszczególne resorty. Referent przytoczył też przykłady powrotu do technologii uważanych do niedawna za przestarzałe.

Wygłoszone na sesji referaty i dyskusja świadczą, że ochrona architektury dziewiętnasto- i dwudziestowiecznej stała się realnym problemem konserwatorskim.

Andrzej K. Olszewski

„OCHRONA ZABYTKÓW BUDOWNICTWA TRADYCYJNEGO W BELGII” — WYSTAWA W WARSZAWIE

Wystawa otwarta została w dniu 27 marca 1976 r. w sali Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie. Zorganizowana w 1975 r. przez Flamandzkie Muzeum na Wolnym Powietrzu w Bokrijk z okazji Międzynarodowego Roku Ochrony Zabytków, została obecnie — w ramach polsko-belgijskiej współpracy kulturalnej — zaprezentowana w Polsce.

Muzeum w Bokrijk, powstałe w 1953 r., składa się z dwóch części: wiejskiej — reprezentującej całość życia ludności na wsi i miejskiej — będącej muzeum historii architektury. Układowi temu odpowiadała warszawska ekspozycja. Wydzielono ponadto dział, w którym pokazano metody wykonywania dokumentacji technicznych dotyczących obiektów przenoszonych do muzeum i konserwowanych in situ. Część wiejska, określona jako muzeum życia wsi, pokazana została przy pomocy zdjęć ilustrujących flamandzkie budownictwo wiejskie, obiekty zgromadzone w Muzeum, życie ludności w tradycyjnej wsi, gry i wierzenia ludowe, a także przy pomocy makiety typowej wioski z regionu Hesbignon w Limburgii. Na ekspozycję części miejskiej składały się dwie makiety ro-

1. Warszawa, Muzeum Etnograficzne, fragment makiety wsi z regionu Hesbignon

bocze służące projektowaniu na terenie Muzeum zespołu staromiejskiego z Brabancji, zdjęcia budynków w różnych fazach prac konserwatorskich i rekonstrukcyjnych oraz reprodukcje dokumentacji projektowych. W części dokumentacyjnej wystawy pokazano około 40 planów z reprodukcjami inwentaryzacji pomiarowych i projektów re-

konstrukcji różnych rodzajów budynków, oraz zdjęcia ilustrujące prace konserwatorskie. Ekspozycję uzupełniało kilka autentycznych detali architektonicznych pochodzących z budynków poddanych pracom konserwatorskim. Liczne objaśnienia pozwoliły zwiedzającemu wystawę zrozumieć zasady, na których oparto się przy tworzeniu mu-